

kerkblad opgericht. Ook dacht men na over het kerkelijk examen, men overwoog een bijzondere leerstoel aan een van de universiteiten te vestigen en toen dat te hoog gegrepen bleek, was er sprake van privaattoelaten. Kortom, er werd hard gewerkt. Veel problemen waren er niet, de meeste moeite leverde de invoering van 'het nieuwtestamentisch kerklied' op, vooral door de bezwaren daartegen in de gemeente van Geelkerken, nota bene sinds jaar en dag een van de voorvechters van de gezangen.

Maar langzamerhand ging de vaart eruit. De verwachtingen waren achteraf gezien te hooggespannen geweest. In de NRC viel in het voorjaar van 1926 te lezen dat naar schatting zo'n 30 á 50.000 mensen de GKN zouden verlaten en met Geelkerken zouden meegaan.¹¹ Dat was er niet een beetje naast, dat was een faliëante misrekening. Uiteindelijk verenigden zich slechts 5 á 7000 leden (doop- én belijdende leden samen) in het nieuwe kerkverband.¹² Amsterdam-Zuid sprong er met zijn 2500 leden uit en de eerste jaren kwam meer dan de helft van het totale aantal lidmaten uit de stad Amsterdam. Toen dan ook een naam gezocht moest worden voor de eerste landelijke vergadering, was het niet zonder reden dat men koos voor de benaming '(voorloopige) classis Amsterdam'. De andere kerken werden beschouwd als 'tijdelijk bij de classis Amsterdam inwonend en tijdelijk met haar vergaderende'.¹³ Natuurlijk hoopte men dat er meer classes zouden komen. Toen duidelijk werd dat het bij de ene classis zou blijven, werd met de invoering van een nieuwe kerkorde in 1936 (gereed in 1933) de naam van de voorloopige classis veranderd in die van 'algemene vergadering'.¹⁴

Zoals in de inleiding reeds gezegd voegden zich in 1929 nog drie kerken bij het Hersteld Verband. Maar in datzelfde jaar viel bij het agendapunt betreffende de 'vrijmaking der kerken' weinig positiefs te melden.¹⁵ De groei was eruit. In dat jaar was voor het eerst een extra vergadering over de financiën nodig, er zouden er nog ettelijke volgen.¹⁶ Het jaar daarop kwamen Makkum en Leiden in de problemen. In 1931 werd de kerk van Makkum opgeheven, Leiden wist vooralsnog te overleven door met Noordwijk één kerk te vormen, de 'vrijmaking' der kerken stond niet meer op de agenda, want er viel hierover niets meer te vertellen. Het werd langzamerhand duidelijk dat de beweging rond Geelkerken was vastgelopen. Er kwamen geen nieuwe kerken meer bij en mede daardoor namen de financiële zorgen toe. Er was (bijna voortdurend) discussie over de pensioenen en over de quota, aan de classis mocht geen zaalhuur worden gevraagd, voor logies werden geen kosten vergoed, sigaren werden niet meer verstrekt en alleen de kosten van het reizen derde klasse werden vergoed.¹⁷ De situatie zou niet verbeteren, mede als gevolg van de economische crisis, die

¹¹ NRC, 19 maart 1926, avondblad, a.

¹² Bij de laatste telling, die van 1941, telde het HV 7.258 leden. In 1931 waren dat er 6.577. Dat is een groei van iets meer dan 10 %. De GKN telden in 1941 66.1433 leden ten opzichte van 585.242 leden in 1931. Zij kenden een groei van ruim 11 %. Ik koos voor 1931 (inclusief de kerk van Makkum die in dat jaar werd opgeheven) omdat het h.v. toen op een keerpunt stond. Bij de laatste telling, die van 1941, reken ik, anders dan Herngreen, *Een handjevol verkenner*, 44, de reeds opgeheven kerken niet mee. Ook maak ik, anders dan Herngreen, onderscheid tussen doop- en belijdende leden. De cijfers zijn ontleend aan het *Jaarboek voor de Gereformeerde Kerken in Nederland (in Hersteld Verband)*. Zie Bijlage I.

¹³ Op voorstel van Van den Brink, HUA, AHV, inventarisnummer 1, *Notulen voorloopige classis*, 28 december 1926, artikel 5. Van den Brink stelt voor dat de vergadering zich noeme 'vergadering van de Classis Amsterdam, waartoe slechts twee kerken, die van Amsterdam-Groot en Amsterdam-Zuid zijn opgekomen, en die vergadert met haar buiten-kerken'. In 1928 was er sprake van een splitsing van de classis, maar dat ging uiteindelijk door. Het bleef bij de ene classis, wel kwamen er drie kringen om de druk op de classis te verlichten. Zie HUA, AHV, inventarisnummer 1, *Notulen*